

SÍDELNÍ GEOGRAFIE

1. hodina – 28.2. 2024

DAVID GORNÝ

Kontakt: gorny.david@mail.muni.cz / kancelář 03015 (budova
menzy)

OBSAH CVIČENÍ

- **V těchto cvičeních budete vypracovávat protokoly** (zadání – metodika – vypracování – závěr).

Co čekat? KVANTITATIVNĚ ZAMĚŘENÁ CVIČENÍ.

- Práce s různými daty – jejich analýza – a interpretace.

PODMÍNKY:

- Maximálně **1 neomluvená absence**, omluvené absence přes IS v pohodě.
- **Uznaná** cvičení (formální a věcná správnost).
- Možnost jedné opravy – týden na opravu cvičení.

Sídelní struktura Česka - vývoj

- **Setrvačnost sídelního systému** = současná sídelní struktura je dědictvím několikasetletého historického vývoje osídlení českých zemí.
- Nejdříve osídleny **úrodné nížiny a oblasti podél vodních toků**
Raný středověk – rodové vsi na úrodných spraších a nivách.
- Postupně **zalidňování podhorských a horských oblastí**.
Vnitřní kolonizace (11.-14. století), vnější (německá) kolonizace (konec 12.-14. století).
- Baroko/renesance – rozpad hradské soustavy, otevření intravilánu.
- Výrazný vliv **průmyslové revoluce**.
- Ovlivnění **střediskovou soustavou osídlení** z dob socialistického plánování (role státní moci).
- Vznikající sídla (města) vždy **odrazem doby**.

Sídelní struktura Česka

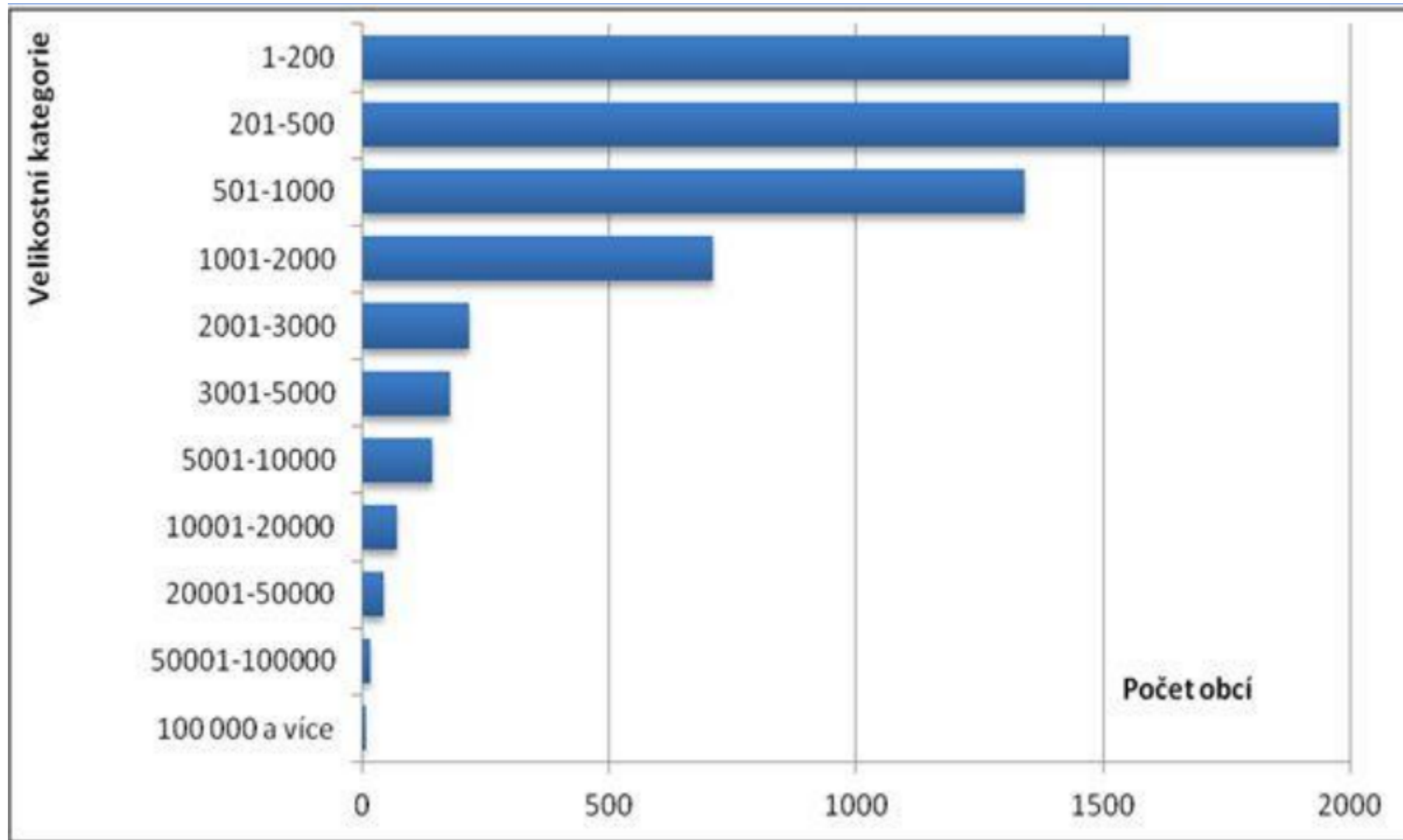

Charakterizována určitými **svébytnými rysy**:

- vysokým stupněm rozdrobenosti venkovských sídel
- relativně nízkým zastoupením velkoměst
- významnou rolí malých a středních sídel (měst)

Existence velkého počtu relativně malých obcí -> 6 254 obcí (2023).

-> 4 856 s méně než 1 000 obyvateli

Stolen from Jeřábek (2019): PPT

ČSÚ -> VEŘEJNÁ DATABÁZE

[Úvod](#) > [Statistiky](#) > [Území, sídelní struktura](#)

- [Ceny, inflace](#)
- [Cestovní ruch](#)
  - [Cizinci](#)
  - [Doprava](#)
- [Ekonomické subjekty](#)
  - [Energetika](#)
- [Finanční hospodaření](#)
  - [HDP, národní účty](#)
  - [Informační technologie](#)
  - [Konjunkturální průzkumy](#)
  - [Kriminalita, nehody](#)
  - [Kultura, sport](#)
  - [Lesnictví](#)
- [Mzdy a náklady práce](#)
  - [Obchod](#)
- [Obyvatelstvo](#)
  - [Příjmy, výdaje a životní podmínky domácností](#)
  - [Průmysl](#)
  - [Průřezové podnikové statistiky](#)
- [Sčítání lidu, domů a bytů](#)
  - [Služby](#)
  - [Sociální zabezpečení](#)
  - [Stavebnictví, byty](#)
- [Území, sídelní struktura](#)
  - [Historický lexikon](#)
  - [Katastrální výměry - druhy pozemků](#)
  - [Veřejné technické a občanské vybavení a sl](#)
- [Územně analytické podklady](#)
  - [Euroregiony](#)
  - [Země EU](#)
- [Věda, výzkum a inovace](#)

Území, sídelní struktura

[Nastavit filtry](#)

Název tabulky	Období	Území	P	Z	ČŘ	G	M
Velikostní skupiny obcí	1961, 1970, 1980, 1989-2021	Stát, KR, OKR, ORP	R	✓	✓		
Velikostní skupiny obcí - územní srovnání	1996-2021	Stát, KR, OKR, ORP	R	✓			
Počty územních jednotek	2001-2021	Stát, KR, OKR, ORP	R	✓	✓		
Počty územních jednotek - územní srovnání	2001-2021	Stát, KR, OKR, ORP	R	✓			
Obce se statutem města	1996-2021	Stát, KR, OKR, ORP	R	✓	✓		
Vybrané statistické údaje za obec	1991-2022	OB	R	✓			
Příslušnost obcí vybraného okresu do správních obvodů	2001-2021	OB	R	✓			
Města a venkov - územní srovnání	2006-2021	Stát, KR, OKR, ORP	R	✓			
Počet obyvatel v SO ORP vybraného kraje (stav k 31. 12.)	2000-2021	KR, ORP	R	✓	✓		
Počet obyvatel v obcích vybraného SO ORP (stav k 31. 12.)	1996-2021	OB	R	✓	✓		
50 největších měst v ČR podle počtu obyvatel	2000-2021	OB	R	✓	✓		
Počet obyvatel podle výsledků sčítání od roku 1921 ve vybraných městech	1921, 1930, 1940, 1950, 1961, 1970, 1980, 1991, 2001, 2011, 2021	OB					
Hustota obyvatel na km2	2011-2021	Stát, KR, OKR, ORP	R	✓	✓		
Obce s počtem obyvatel 15 tisíc a více	2011-2021	Stát, KR	R	✓	✓		

Počet tabulek: 14

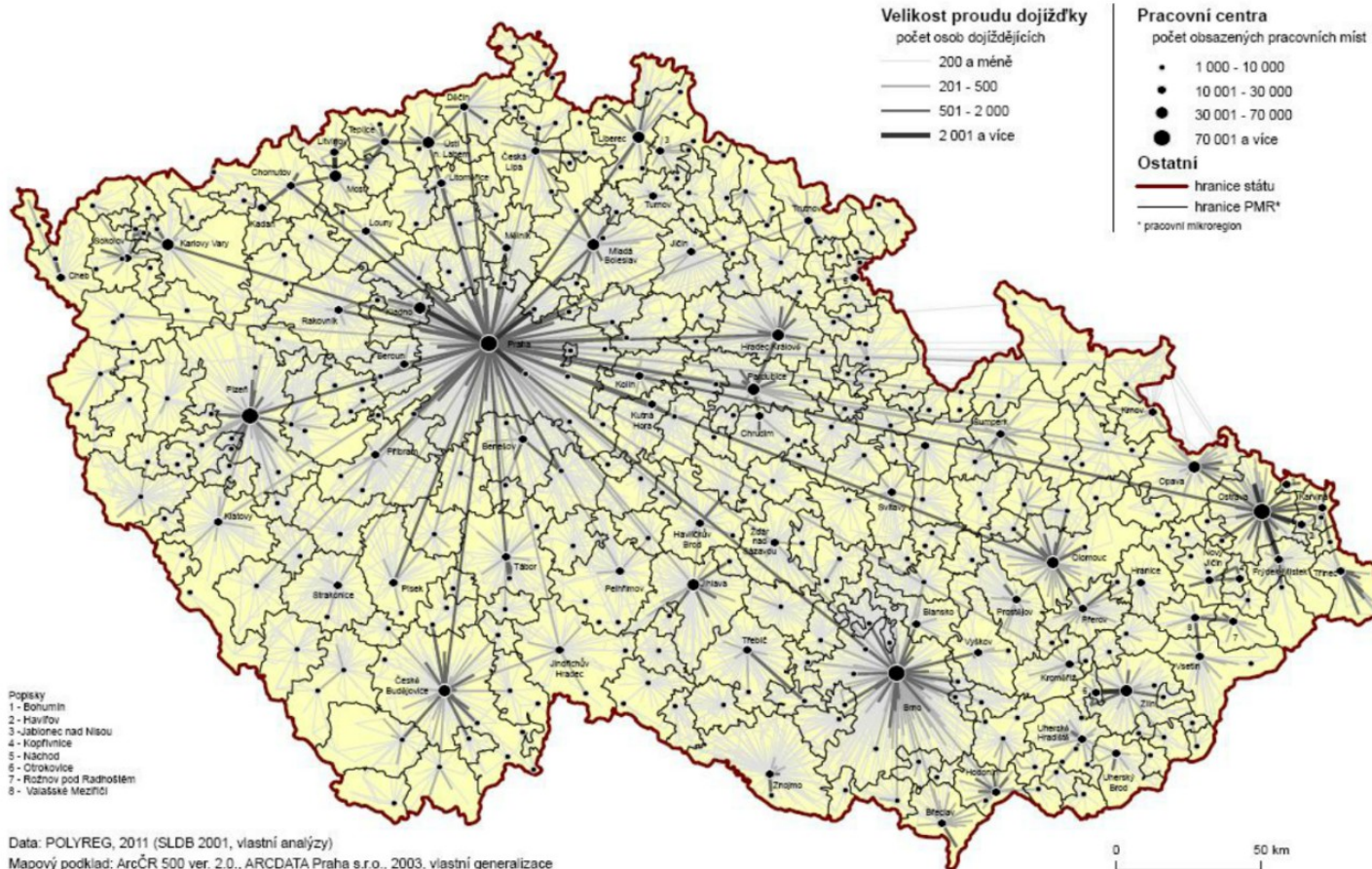
Informace o používání cookies

10 TOP SÍDEL V ČESKU DLE SLBD 2021

Pořadí	Město	2021
1	Praha	1 275 406
2	Brno	379 466
3	Ostrava	279 791
4	Plzeň	168 733
5	Liberec	102 951
6	Olomouc	99 496
7	České Budějovice	93 426
8	Hradec Králové	90 596
9	Ústí nad Labem	90 378
10	Pardubice	88 520

TÉMA CV1: HIERARCHIE A SÍŤ

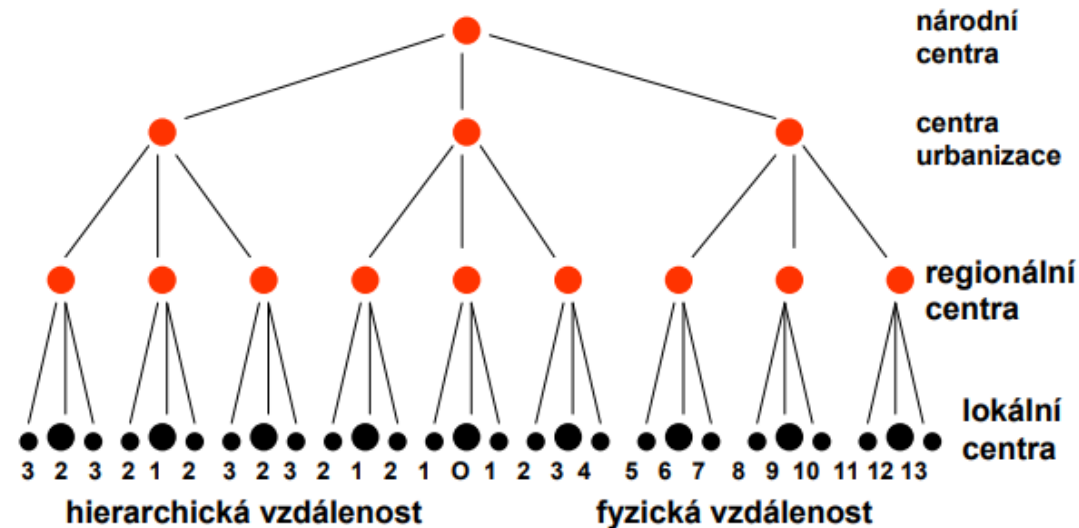
Stolen from Mulíček (2023): PPT1

- Existence různých forem **vztahů** mezi jednotlivými sídly (horizontální x vertikální vztahy).
- Historický kontext.
- **Výsledek řady procesů** (od demografie, sociologie, ... , po ekonomii).
- Vzájemné ovlivňování systému.
- **PŘ: Denní městské systémy x pozice v rámci ČR.**

Sídelní systémy (urban systems) bývají zpravidla geografie studovány prostřednictvím dvou přístupů:

- i)* výzkum hierarchické organizace sídelních systémů (morfologický přístup)
Jsou studovány tzv. vertikální vztahy a kladeny otázky typu: Jak jsou v systému zastoupeny jednotlivé velikostní kategorie sídel? Jaký je podíl největšího města či určité velikostní kategorie sídel na celkovém počtu obyvatel či pracovních míst v zemi?
- ii)* výzkum prostorové organizace sídelních systémů (vztahový přístup)
V tomto případě hodnotíme tzv. horizontální vztahy: Která sídla se vzájemně ekonomicky či dopravně propojují do formy sídelních aglomerací či konurbací? Existuje ekonomická dělba práce, specializace jednotlivých sídel? Uvažujeme sílu vztahů mezi sídly a míru jejich integrace.

2

obr. 1: teorie městských systémů

CVIČENÍ 1

Vypočítejte **pro 8 populačně největších obcí vybraného okresu** jejich hierarchickou pozici danou rolí obce v systému **dojížděky za prací**.

Obci **i** přiřadíte **2 body** a obci **j** **0 bodů**, pokud bude platit:

$$(x_{ij}/x_i) * 100 < (x_{ji}/x_j) * 100$$

- $x_{ij}/x_i * 100 =$ podíl pracovního proudu z **i** do **j** [x_{ij}] na celkové vyjížděce z **i** [x_i]
- $x_{ji}/x_j * 100 =$ podíl proudu z **j** do **i** na celkové vyjížděce z **j**
- Pokud je rozdíl mezi podíly menší než 10 p.b. či jsou podíly shodné přiřadí se **oběma městům po 1 bodu**.
- **Výpočet se provede pro každou ze dvojic** a pro každou z obcí se načtou celkové **body**.
- Grafem vyjádřete vztah **populační velikosti** a **vypočítané hierarchické pozice**.

CVIČENÍ 1

Součástí elaborátu:

Zadání – Metodika – Vypracování - Závěr - Zdroje

- **Tabulka – v ní počet obyvatel, počet bodů, pořadí v hierarchické pozici - obce seřazené podle bodů**
- **Graf – osa x hierarchická pozice, osa y počet obyvatel**

Metodika – okomentován postup (počet znaků u metodického textu podle potřeby).

Vypracování + závěr -> **dohromady minimálně 1 A4 vysvětlujícího textu.**

POPIS OK, ALE DŮLEŽITÁ JE INTERPRETACE - PROČ JE TO TAK A TAK, CO TO OVLIVŇUJE, ...

Pokud k interpretaci budete používat nějaké externí zdroje – např. k vyhledávání firem v jednotlivých obcích k pochopení dojížděky – je důležité nezapomenout na CITACE!

CVIČENÍ 1

Alternativně lze pro účely našeho modelového systému 8 obcí za **celkovou vyjížďku** z obce považovat pouze **součet vyjížďkových proudů směřujících do 7 ostatních obcí**.

Datové podklady – viz příložený **xlsx soubor SGcv1** (omezený na pracovní proudy > 5).

Jde o modelová data.

DEADLINE: STŘEDA 6.3. 2024 5:59

(u všech cvičení to bude následující středa ráno, pokud nebude řečeno jinak)

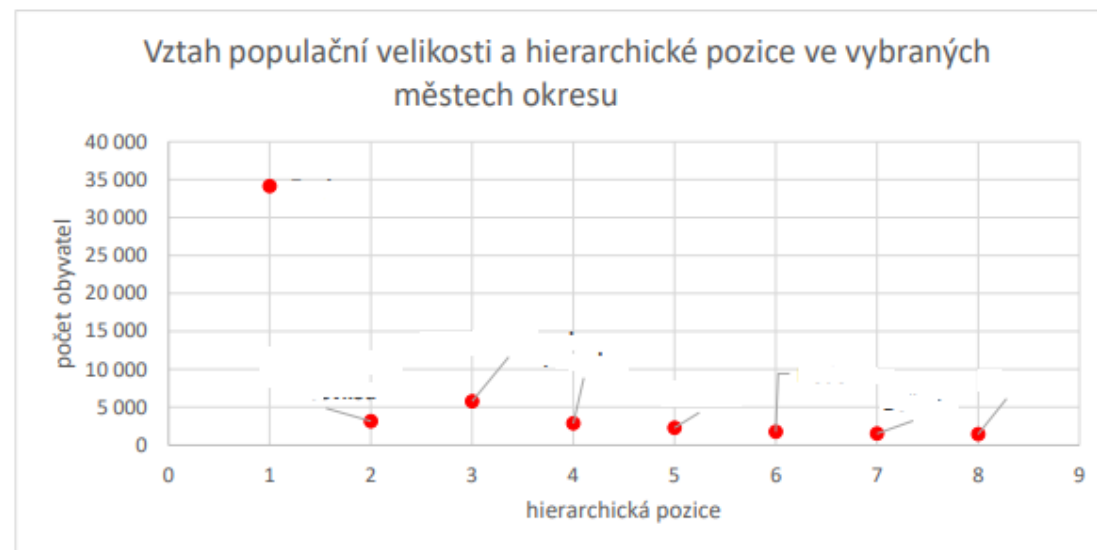
Vypracování:

Tab. 1 – Nejpočetnější města a jejich hodnocení v hierarchii dojížděky do zaměstnání

Město	Počet obyvatel	Počet bodů v hodnocení	Pořadí v hierarchii
	34 122	14	1
	3 162	9	2
	5 778	8	3
	2 862	7	4
	2 282	7	5
	1 766	4	6
	1 525	4	7
	1 451	3	8

Vlastní výpočty + data o počtu obyvatel (Excel)^[1]

(pozn. V případě shodného počtu bodů hodnocení jsem posadila výše obec s vyšším procentuálním podílem celkové dojížděky.)

Obr. 1 – Populační velikost a hierarchické pozice nejpočetnějších měst okresu (vlastní tvorba)